

Rekreasyon Aktivitelerinin Somut Kültürel Mirasın Korunması ve Yaygınlaştırılması Açısından Değerlendirilmesi

Savaş Duman¹

Özet

Kültürel miras, insanlığın geçmişten günümüze aktardığı, kimliğini, değerlerini ve geçmişini yansıtan önemli bir unsurdur. Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin izlerini taşıyan kültürel miras, mimari yapılar, sanat eserleri, geleneksel el sanatları, müzik ve dans gibi çeşitli alanlarda kendini göstermektedir. Bu miras, insanların köklerine bağlılığını güçlendirirken, kültürel çeşitliliği ve toplumsal kimliği koruma ve sürdürme açısından da büyük öneme sahiptir.

Bilindiği üzere rekreasyon, insanların serbest zamanlarını değerlendirmek, dinlenmek, eğlenmek ve kendilerini geliştirmek için yaptıkları aktiviteleri kapsamaktadır. Doğa yürüyüşleri, müze ve tarihi mekân ziyaretleri, el sanatları atölyeleri, spor etkinlikleri ve festivaller gibi aktiviteler, rekreatif etkinliklerin yapısı içerisinde yer almaktadır. Bu kapsamda, kültürel miras ve rekreasyonun birbirini tamamlayan iki önemli kavram olduğu düşünülmektedir. Özellikle, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, rekreasyonel aktivitelerle desteklenerek daha geniş kitlelere ulaştırılmasının sağlanabileceği söylenebilir. Tüm bunlardan hareketle bu bölümde, rekreasyon aktiviteleri, somut kültürel mirasın korunması ve yaygınlaştırılması açısından ele alınmıştır.

1. Rekreasyon

Küreselleşen dünya, 19. yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanmış ve 20. yüzyılda teknoloji, şehirleşme, sanayileşme ve yaşam gibi faktörlerle hızla gelişmiştir, 21. yüzyıla gelindiğinde ise bu gelişmeler durmaksızın devam etmiştir (Kızıl, 2024). Bu süreçte insanların evrimi ve yaşam biçimleri de nesilden nesile sürekli değişiklik göstermiştir (Yılmaz, 2021).

1 Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, savas.duman@adu.edu.tr, 0000-0001-8721-0112

Rekreasyon terimi, Latince “recreatio” kelimesinden gelir ve sağlığı yeniden kazanılmasını ifade eder. Tarihsel olarak, rekreasyon, bireylerin iş yaşamlarının dışında yenilenme faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (Torkildsen, 2005). Zamanla, çocuklar için bir oyun alanı olmaktan (Stormann, 1991), yetişkinlerin iş dışı yaşamlarında yenilenme fırsatı sunan bir kavram haline gelmiştir (Mokaya ve Gitari, 2012). Hurd ve Anderson (2010)’a göre, rekreasyon, bireylerin serbest zamanlarında keyif aldıkları ve katıldıkları faaliyetler olarak görülebilenken, Karaküçük (2014)’e göre, genel olarak kişilerin serbest zamanlarında eğlenmek ve kişisel ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler yapmaları olarak tanımlanmaktadır. Kişiler, kendilerine uygun kültürel, toplumsal veya spor etkinliklerine katılarak yoğun iş hayatının getirdiği stresten uzaklaşarak diğer insanlarla etkileşim kurarak toplumsal bir kimlik kazanmaktadırlar (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013).

1.1. Rekreasyonun Özellikleri

Rekreasyon etkinliklerine katılımda elbette ki her bireyin kendine özgü kişisel özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle, rekreasyon aktiviteleri, bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Günümüzde bireyler genellikle serbest zamanlarında katılabilecekleri, kişisel ilgi alanlarına ve yeteneklerine uygun rekreasyonel faaliyetler aramaktadırlar (Kılbaş, 2010).

Yeldoğan (2023), ve Uslu (2023) rekreasyonun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- **Mesleki Amaç Barındırmaz:** Rekreasyonun amacı, bireylerin mesleki bir hedefi gerçekleştirmek değil, kişisel haz ve doyum elde etmelerini sağlamaktır.
- **Haz ve Doyum Sağlar:** Rekreasyon etkinlikleri, katılımcılara keyif ve memnuniyet sağlar, onları stresten arındırır ve ruhsal dinginlik sağlar.
- **Sosyal Uyum ve Toplumsal Yarar Sağlar:** Rekreasyon etkinlikleri, bireyler arasındaki sosyal etkileşimi artırarak toplumsal uyumu teşvik eder ve toplumun genel refahına katkıda bulunur.
- **Gönüllülük Esastır:** Rekreasyon etkinliklerine katılım genellikle kişisel tercihe dayanır ve zorunlu değildir.
- **Kişilerin Kendilerini İfade Etmesine Olanak Sağlar:** Rekreasyon, bireylerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine ve ifade etmelerine olanak tanır.
- **Ekonomik Hareketliliği Geliştirir:** Rekreasyon etkinlikleri, turizm, eğlence endüstrisi ve diğer ekonomik sektörlerde bir canlılık ve iş fırsatları yaratır.

- **Fiziksel Sağlık Gelişimini Olumlu Etkiler:** Rekreasyon etkinlikleri, bireylerin fiziksel sağlığını destekleyerek hareketlilik ve egzersiz sağlar.
- **Kişisel Bilgi ve Yeteneklerin Gelişmesini Sağlar:** Rekreasyon, bireylerin yeni beceriler öğrenmelerine ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunur.
- **Toplumsal Bütünleşmeyi Sağlar:** Rekreasyon etkinlikleri, farklı sosyal gruplar arasında etkileşimi teşvik eder ve toplumsal bütünleşmeyi artırır.
- **Esnek Yapıdadır:** Rekreasyon etkinlikleri, organize edilmiş veya organize edilmemiş şekilde gerçekleştirilebilir ve kişisel tercihe göre uyarlanabilir.
- **Çok Çeşitli ve Geniştir:** Rekreasyon, birçok farklı aktiviteyi içerir ve herkesin ilgi alanlarına ve tercihlerine hitap edebilir.
- **Tek Bir Biçimde Düşünülmez:** Rekreasyon, çok sayıda farklı etkinlik ve deneyimi kapsar ve her birey için farklı bir anlam ifade edebilir.

1.2. Rekreasyonel Aktiviteler ve Bu Aktivitelerin Sınıflandırılması

Rekreasyon etkinliklerinin sınıflandırılması, farklı araştırmacılar tarafından farklı perspektiflerden ele alınmış ve çeşitli kriterlere dayandırılmıştır. Güngörmüş ve Yenel (2020) rekreasyon etkinliklerini, bireylerin amaçları ve istekleri doğrultusunda belirli kriterlerle sınıflandırmıştır. Leitner ve Leitner (2004) ise rekreasyon etkinliklerini daha geniş bir yelpazede 13 kategori altında sınıflandırmıştır.

Ancak alan yazında genel olarak Hazar (2014) tarafından yapılan sınıflandırmanın araştırmacılar tarafından kullanıldığı görülmüştür.

Hazar (2014) 'a göre rekreasyon etkinliklerini aşağıdaki kriterlere göre sınıflandırılmaktadır;

- **Etkinliklere Katılım Şekli:** Aktif ve pasif rekreasyon etkinlikleri olarak ayrılır. Aktif etkinliklerde katılımcılar doğrudan faaliyetin bir parçasıdırken, pasif etkinliklerde ise izleyici konumundadırlar.
- **Mekânsal Açından Rekreasyon:** Açık alan ve kapalı alan rekreasyon etkinlikleri olarak sınıflandırılır. Açık alan etkinlikleri, doğal çevrelerde gerçekleştirilirken, kapalı alan etkinlikleri genellikle yapıların içinde veya kapalı alanlarda gerçekleşir.
- **Katılımcı Milliyetleri:** Ulusal ve uluslararası katılımcıları içeren etkinlikler olarak sınıflandırılır. Ulusal etkinlikler, genellikle belirli

bir ülkenin vatandaşlarını hedeflerken, uluslararası etkinlikler farklı ülkelerden katılımcıları içerir.

- **Katılımcı Yaş Grupları:** Çocuk, genç, yetişkin ve üçüncü yaş gibi farklı yaş gruplarını hedefleyen etkinlikler olarak sınıflandırılır.
- **Katılımcı Sayısı:** Bireysel ve grup etkinlikleri olarak ayrılır. Bireysel etkinlikler, bireylerin kendi başlarına katılabildiği etkinliklerdir, grup etkinlikleri ise bir grup insanın bir araya gelerek katılabileceği etkinliklerdir.
- **Etkinlik Fonksiyonları:** Ticari, estetik, sosyal, sağlık, fiziksel, sanatsal, kültürel ve turistik gibi farklı fonksiyonlara sahip etkinlikler olarak sınıflandırılır.

Karaküçük (2014) tarafından yapılan sınıflandırmada ise rekreatif etkinlikler şu şekilde sınıflandırılmaktadır;

Amaçlarına göre;

- Sanatsal
- Sportif
- Toplumsal
- Kültürel
- Turizm
- Dinlenme

Çeşitli kriterlere göre;

- Faaliyete katılanların sayısına göre
- Yaş faktörüne göre
- Sosyolojik muhtevaya göre
- Kullanılan mekâna göre
- Zaman göre

Rekreasyon literatüründe, birçok araştırmacının rekreasyon etkinliklerini sınıflandırmak için benzer yöntemler kullandığı görülmektedir. Bu ortak paydalar, rekreasyonel etkinliklerin genel yapıları, amaçları ve katılımcı profilleri gibi faktörleri içermektedir. Rekreasyon etkinliklerinin sınıflandırılması, bireylerin doğrudan katılımını etkilemese de rekreasyonel hizmetlerin belirli ve tanımlanabilir olmasına ve bu etkinliklerin düzenlenmesine katkıda bulunabilir.

2. Kültürel Miras

Kültür, bir toplumun içinde barındırdığı bütün değerleri kapsamaktadır (Ersoy, 2002). Kültürü oluşturan gelenekler, düşünceler ve onları destekleyen değerlerdir. Miras ise kuşaklar arası aktarılan her türlü unsuru ifade etmektedir. Kültürel miras önceki nesillerden bize kalan manevi ve maddi unsurları ifade etmektedir (Tosun, 2008). Başka bir deyişle kültürel miras; her kültürün geçmişten bugüne ve tüm insanlığa kalan maddesel işaretler, sanatsal unsurlar ve sembollerin tümüdür (Jekilehto, 2005). Başka bir çalışmada kültürel miras, herhangi bir yörenin kültürel özellikleri hakkında bilgi veren, somut, taşınır ya da soyut taşınmaz sanatsal, arkeolojik, mimari, paleontolojik ve etnografik unsurlar şeklinde ifade edilmektedir (Aşlıoğlu ve Memlük, 2010). Pelit (2024)'e göre, kültürel miras, geçmişten gelen bilgi ve birikimi taşımakta olan geniş bir kavramdır. Tarih, dil, sanat, mimari, gelenekler ve daha birçok alanda süregelen soyut ve somut değerleri kapsayan bu miras; toplumların kimliklerinin korunması, anlaşılması ve diğer toplumlar ile etkili bağlar oluşturması açısından önemlidir.

Ülkemiz de birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir yer olarak kültürel miras alanında zengin bir ülkedir. Ahunbay (2007)'a göre bu uygarlıklardan kalan tarihi çevrelerde; mimari öğeler, dönemsel üslup izleri, sosyal ve ekonomik yaşam yapısı gibi soyut ve somut mirasa dair unsurlara rastlamak mümkündür. Gümüşçü (2018)'ye göre kültürel miras; topluma geçmişleri hakkında aktarım yaparak, aralarında birlik beraberlik ve dayanışma hislerini güçlendiren bir unsurdur. Akay (2006)'a göre ise kültürel miras; geçmişten kalan kalıntı ve izlerle tarihe kaynak olarak değerlendirilebilir. Bu yönleriyle kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusu önem taşımaktadır.

2.1. Kültürel Mirasın Önemi

Kültür, bir toplumun içinde barındırdığı bütün değerleri kapsamaktadır (Ersoy, 2002). Kültürü oluşturan gelenekler, düşünceler ve onları destekleyen değerlerdir. Miras ise kuşaklar arası aktarılan her türlü unsuru ifade etmektedir. Kültürel miras önceki nesillerden bize kalan manevi ve maddi unsurları ifade etmektedir (Tosun, 2008).

Bir toplumun geçmişten bu yana yaşayış biçimlerini, uygulamalarını, değerlerini, önceliklerini, tarihsel süreç içerisindeki başarılarını-başarısızlıklarını, farklı toplumlarla ilişkilerini yansıtan kültürel miras, bu yönleriyle toplumların daha iyi tanınması ve anlaşılabilmesi adına başvurulabilecek en güvenilir kaynaklardandır. Yapısı itibarıyla, her insanın zihninde canlanabilecek: “Nereden geldim?”, “Geçmişim nasıldı?” gibi

kökenleri tanımaya yardımcı olabilecek sorulara yanıt vermesinin yanında yeni nesillerin bu kaynaklara erişerek geçmişlerini öğrenebilme, geçmişlerinden ders çıkarabilme, geleceklerini de bu kaynaklardan edindiği bilgilere göre planlayabilme avantajını sunmaktadır.

Bu durum aslında doğrudan “Ben kimim?” sorusundan doğan bireylerin kimlik inşa süreçleriyle de ilişkilendirilebilir. Nitekim kültürel miras, odağına insan ve toplumun yerleşmesiyle: kişinin kimliğini inşa etme, müzakere etme ve öne sürme aracı olarak kilit bir rol oynamaktadır.

2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel mirasın tarihsel değer boyutu, insanlığın geçmişine ayna tutan ve kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal gelişimini yansıtan önemli bir hafızadır. Bu tarihsel değer boyutu, insanlığın geçmişini anlamak, kültürel kimliği korumak ve gelecek nesillere aktarmak açısından büyük öneme sahiptir (Özbey, 2020). Somut olmayan kültürel mirasın ekonomik değeri ise, hem toplumun refahına katkı sağlayan bir boyutu hem de ticari bir potansiyeli içermektedir (Sotiriadis, 2017). Dolayısıyla bu mirasın korunması hem toplumun kültürel zenginliğini sürdürmek hem de ekonomik fayda sağlamak açısından önemlidir.

Somut olmayan kültürel mirasın sosyal değeri, toplulukların dayanışmasını ve ortak hafızayı canlı tutmasına katkı sağlar. Aynı zamanda bu miras, kültürlerarası diyaloga ve diğerlerine saygı duymaya teşvik eder (Yazıcı, 2016). Toplumun kimliği ve değerleri, somut olmayan kültürel mirasın aktarımıyla şekillenir ve gelecek kuşaklara zengin bir kültürel miras bırakmak adına önemlidir. Somut olmayan kültürel mirasın sembolik değeri, kültüre ait değerlerin gelecek nesillere değişmeden aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda her kültür kendi kültürel sembolleri aracılığı ile farklı deneyimlerin ve algıların aktarılmasını ve yaratılmasını sağlamaktadır (Eğinli ve Nazlı, 2018).

Tablo 1. Kültürel Miras Unsurları (Aslan ve Ardemagni, 2006).

KÜLTÜREL MİRAS		
SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS	SOMUT KÜLTÜREL MİRAS	
Törenler, Şölenler	Taşınır Kültürel Miras	Taşınmaz Kültürel Miras
El sanatları	Heykel	Anıtlar
Gelenek, görenek	Resim	Arkeolojik Sitler
Halk dansları	Müzik aletleri	Binalar
Tiyatro	Eski paralar	Kültürel Manzaralar
Müzik aletleri	Fotoğraflar	Mimari yapıtlar
Edebiyat	Kitaplar	Kanallar, Köprüler
Geleneksel oyunlar	Günlük eşyalar	Tarihi Parklar, Bahçeler
Sözlü gelenekler vb.	Arşivler vb.	Yel Değirmenleri vb.

Kaynak: Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006).

Türkiye’den İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi’ne kayıtlı 16 adet unsur bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)
- Geleneksel Tören Keşkeği (2011)
- Mesir Macunu Festivali (2012)
- Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı (2014)
- Türk Kahvesi ve Geleneği (2013)
- Bahar Bayramı Hıdırellez (2017)
- İftar Gelenekleri (2023)
- Sedef Kakma Sanatı (2023)
- Tezhip Sanatı (2023)
- Mey/Balaban Zanaatkarlığı ve İcrası (2023).

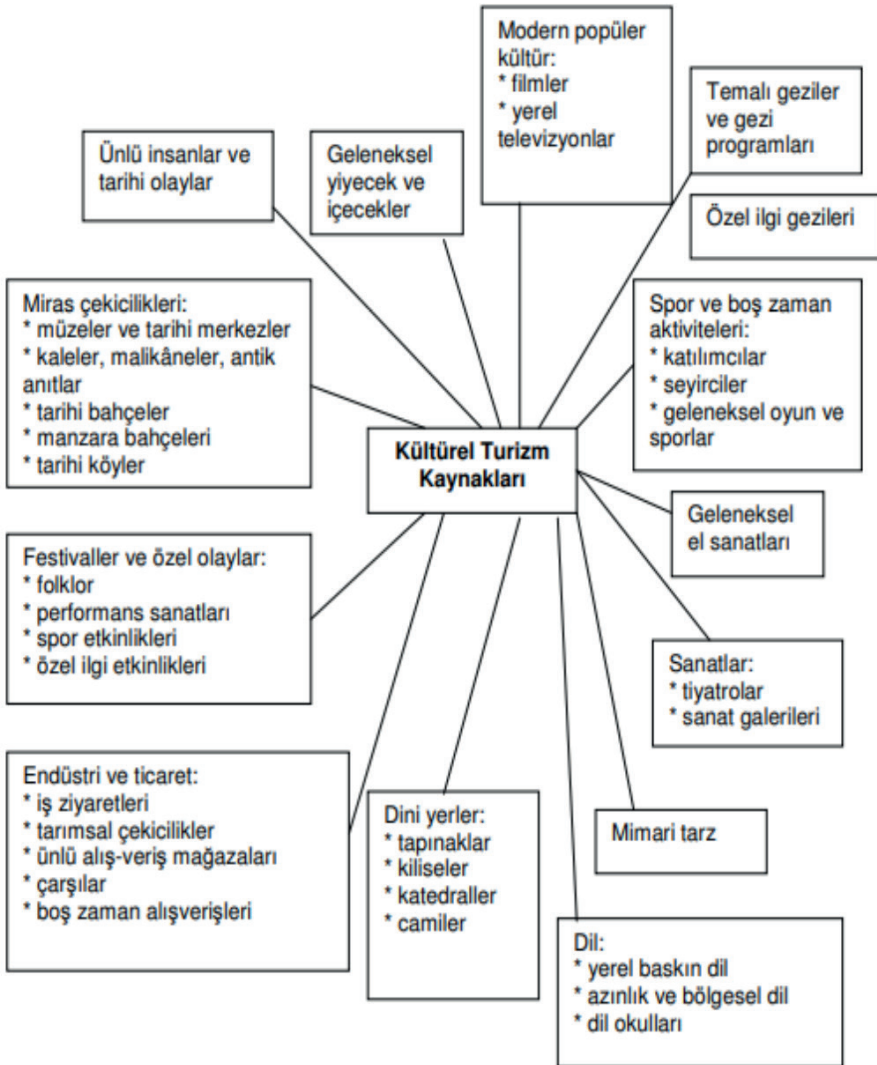
2.3. Kültürel Miras Kapsamında Kültür Turizmi

Kültür turizmi kavramının yanı sıra etnik turizm, miras turizmi, sanat turizmi gibi birçok terim kullanılmakta ve bu terimler neredeyse birbirinin yerine geçebilir gibi görünmektedir. Ancak, insanların aynı şeyden bahsedip bahsetmedikleri konusunda belirsizlikler bulunmaktadır (Richard, 2001). Dünya Turizm Örgütü (WTO), kültür turizmini genel olarak iş gezileri, gösteri sanatları ve kültürel turlar, festivallere ve diğer etkinliklere seyahat, sit alanları ve sağlığa faydalı yerleri ziyaret, doğa, folklor veya sanatsal

ziyaretleri olarak tanımlanmaktadır. Kültür turizmi, yerel halkın, bölgenin, topluluğun veya kurumun tarihine, alanın mimari dokusuna, yaşam tarzına, bilimsel veya sanatsal mirasa ilgi duyan kişiler tarafından yapılan ziyaretleri içermektedir (Silberberg, 1995).

Uygur ve Baykan (2007)'na göre kültürel turizm kaynakları şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Kültürel Turizm Kaynakları

Kültür turizmi aynı zamanda deneyimsel bir faaliyettir ve her insan bunun aynı zamanda istek uyandıran bir unsur içerdiğini hisseder (Bilgimöz ve Gülcan, 2021). Asgari olarak, kültürel turizm, benzersiz sosyal bir doku ile farklı yoğunlukta temas kurmayı veya deneyimlemeyi içermektedir (McKercher ve Cros, 2002). Kültür turistleri, kültürel destinasyonda bu ilişkilere girmediği sürece kültürel turizm faaliyetlerinin gelişmesi mümkün olmayacaktır. Smith (2003)'e göre, kültür turizmi; yaratıcı, kırsal, kentsel, sanatsal, çağdaş ve popüler, kültürel miras, yerel ve otantik diğer bir değişle etnik turizm olmak üzere 7 grupta incelenmektedir. Her bir grup kendi içerisinde birtakım faaliyetleri barındırmaktadır.

Değişen yaşam koşullarıyla birlikte rekreasyon, bireylerin ve toplumların yaşam tarzını önemli ölçüde etkileyen bir unsur haline gelmiştir. Bu durum, kültürel faaliyetlere yönelik rekreasyonel deneyimlerin de artan bir ilgi görmesine neden olmuştur. Ancak, kültürel faaliyetlere odaklanan çalışmaların sayısının nispeten az olması dikkat çekicidir. Aynı zamanda, kültürel mirasa olan ilginin hem kaliteli hem de niceliksel olarak artması, kültürel miras unsurlarının rekreasyonel faaliyetler bağlamında ele alınması gerektiği fikrini ortaya koymaktadır. Bu durum, kültürel mirasın rekreasyonel deneyimlerin önemli bir parçası haline gelmesini desteklemektedir.

SONUÇ

Rekreasyonel etkinlikler günümüzde turizmin geliştirme ve pazarlama stratejilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu olguyu tanımlamak için “etkinlik turizmi” terimi kullanılmakta ve bu terim, turistik bir çekim unsuru yaratmak için etkinliklerin sistematik bir şekilde geliştirilmesi, planlanması, pazarlanması ve düzenlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Damster ve Tassiopoulos, 2005). Rekreasyonel etkinlikler, turistik bölgelere imaj sağlamak ve turizm hareketliliğini teşvik ederek bölgenin tanıtımını gerçekleştirmektedir. Kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler, modern turizmde, etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgeye imaj kazandırmada önemli bir rol oynamaktadır (Tayfun ve Arslan, 2013). Bu tür etkinlikler, turistlerin ilgisini çekerek bölgeye olan ziyaretlerini teşvik etmekte ve turizm potansiyelini artırmaktadır.

Değişen yaşam koşullarıyla birlikte rekreasyonun, bireylerin ve toplumların yaşam tarzını etkileyen önemli bir faktör haline gelmesi, kültürel faaliyetleri ele alan çalışmaların artmasını gerektirmiştir. Rekreasyonel deneyimlerin kültürel faaliyetlerle ilişkilendirilmesi, kültürel mirasa olan ilginin artmasıyla daha da önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda, kültürel miras unsurlarının rekreasyonel bir faaliyet olarak ele alınması, kültürel zenginliğin korunmasına ve insanların bu mirası deneyimleyerek yaşamasına katkı sağlar.

Günümüzde, değişen yaşam biçimleri ve talepleriyle birlikte kültürel mirasa olan ilgi hem niteliksel hem de niceliksel olarak artmaktadır. Bu durum, kültürel miras unsurlarının rekreasyonel etkinlikler içinde yer almasını daha da önemli hale getirmiştir. Artan ilgi, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması için daha fazla çaba harcanmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmada sonuç olarak; rekreasyonun kültürel faaliyetlerle bütünleşmesi ve kültürel miras unsurlarının rekreasyonel deneyimlerin bir parçası olarak ele alınması hem kültürel mirasın korunmasına hem de insanların bu mirası deneyimleyerek yaşamasına olanak tanıdığı söylenebilir.

Bilindiği üzere rekreasyon aktiviteleri, sadece eğlence ve dinlenme amaçlı değil, aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu aktiviteler, bir toplumun kültürel değerlerini yaşatmada ve gelecek nesillere aktarmada kritik bir işlev görmektedir. Geleneksel oyunlar, halk dansları, el sanatları ve festivaller gibi kültürel etkinlikler, rekreasyon faaliyetleri aracılığıyla canlandırılarak korunmakta ve yaşatılmaktadır. Bu aktiviteler aynı zamanda, turizme ve yerel kültürel mirası tanıtarak, yerel ekonomiye katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda, yerel festivaller, el sanatları fuarları ve halk dansları gösterileri, turistlerin yerel kültüre ve geleneğe daha derinlemesine bir bakış açısı kazanmasına ve bölgeye olan ilginin artmasına da olanak tanımaktadır.

Kaynakça

- Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.
- Akay, A. S. (2006). “Somut olmayan kültürel mirasın tarih araştırmalarında kaynak olma özelliği”. *Milli Folklor Dergisi*, 18 (70), 38-58.
- Aslan, Z. ve Ardemagni, M. (2006) *Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cites*, <https://www.iccrom.org/> adresinden alınmıştır.
- Aşıloğlu, F. ve Memlük, Y. (2010). Frig vadisi kültür mirası alanlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(2), 185-197.
- Bilgimöz, S. ve Gülcan, B. (2021). Yaşayan İnsan Hazinesi Deneyimsel Turizmde Nasıl Bir Rol Üstlenebilir? *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(12), 1141-1160.
- Damster, G. ve Tassiopoulos, D. (2005). *Event management: A professional and developmental approach*. Juta and Company ltd.
- Eğinli, A. T., ve Nazlı, A. K. (2018). Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (2), 56-74.
- Ersoy, F. N. (2002). *Pamukkale arkeolojik ve doğal sit alanında toplum katılım projesi*. II. Turizm Ulusal Bildirileri, T.C. Turizm Bakanlığı, III: Cilt, Ankara.
- Gümüşçü, O. (2018). Tarihi Coğrafya ve Kültürel Miras. *Erdem*, (75), 99-120.
- Güngörmüş, H. ve Yenel, İ. (2020). *Bireyleri rekreasyonel eğzersize güdüleyen faktörler*. LAP LAMBERT Academic Publishing, Basım sayısı:1, ISBN:978- 620-0-53083-7.
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve animasyon*. Detay Yayıncılık.
- Hurd, A.R. ve Anderson, D.M. (2010). *The park and recreation professional's handbook*. Human Kinetics.
- Jekilehto, J. (2005). *Defination of cultural heritage references to documents in history*. ICCROM Working Group ‘Heritage and Society
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon (boş zaman değerlendirme)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kızıl, R. (2024). *Sosyal Yaşam Merkezinden Hizmet Alan Bireylerin Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnançları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Karaman.
- Leitner, M. J. ve Leitner, S. F. (2004). *Leisure enhancement*. Haworth Press.

- Mckercher, B. (2002). Towards Classification of Cultural Tourists, *International Journal Of Tourism Research*, 4: 29-38.
- Metin TC, Kesici M, Kodaş D, 2013. Rekreasyon Olgusuna Akaemisyenlerin Yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, 5021-5048.
- Metin, C. T., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon olgusuna akademisyenlerin yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, 5021-5048.
- Mokaya, S. ve Gitari, J.W. (2012). Effects of workplace recreation on employee performance: The case of Kenya Utalii College. *International journal of humanities and social science*, 2(3), 176-183.
- Özbeç, V. (2020). Maraş Savunması Taşınmaz Kültürel Mirası. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(Özel Sayı), 202-218.
- Pelit, O. (2024). *Somut Olmayan Kültürel Miras Değer Algısı ile Turizm Algısının Mesleki Bağlılık ve İşe Adanmışlık Üzerine Etkisi: Geleneksel Çini Sanatı Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Afyon.
- Richards, G. (2001). European cultural attractions: trends and prospects. *Cultural attractions and European tourism*, 241-254.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism management*, 16(5), 361-365.
- Smith, M. (2003). Holistic holidays: Tourism and the reconciliation of body, mind and spirit. *Tourism recreation research*, 28(1), 103-108.
- Sotiriadis, M. (2017). Pairing İntangible Cultural Heritage With Tourism: The Case Of Mediterranean Diet. *Euromed Journal of Business*, 12(3), 269-284.
- Stormann, W.F. (1991). The ideology of the American urban parks and recreation movement: Past and future. *Leisure Sciences*, 13(2), 137-151.
- Tayfun, A., ve Arslan, E. (2013). Festival Turizmi Kapsamında Yerli Turistlerin Ankara Alışveriş Festivali'nden Memnuniyetleri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 191-206.
- Torkildsen, G. (2005). *Torkildsen's sport and leisure management*. Routledge.
- Tosun, Y. (2008). *Kültürel Mirasın Korunmasında Üst Ölçekli Projelerin Rolü 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul ve Fatih Suriçi'ne Etkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Uslu, S. (2023). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımındaki Fayda, Serbest Zaman Doyumu Düzeyleri ile Bilişsel Esneklikleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Uygur, S.M. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 30-49.

- Yazıcı, M. (2016). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yeldoğan, R. (2023). *Rekreasyon bölüm başkanlarının Bologna süreci kapsamında lisansüstü rekreasyon öğrenimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Yılmaz, N. (2021). *Hipokineziye Etiyolojik Yaklaşım ve Egzersiz Reçetesinin Gerekliliđi*. *Spor Bilimleri Araştırmaları Farklı Yaklaşımlar ve Pratikler*. Özgür Eken (Eds.). 115-139. Efe Akademi, İstanbul.